

КАДРОВА РОБОТА В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 342.51

А. А. СТАРОДУБЦЕВ,

кандидат юридичних наук,

заступник начальника ГУМВС України в Харківській області –

начальник управління кадрового забезпечення

ВИМОГИ ДО ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ВІДПОВІДНІСТЬ ЯКИМ Є ПЕРЕДУМОВОЮ ЇХ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ

Визначено сутність, зміст та структуру вимог до працівників органів внутрішніх справ, відповідність яким є передумовою їх кар'єрного зростання.

Трансформаційні процеси в економіці України, які полягають передусім у переході від командно-адміністративної господарської системи до ринкової, висувають якісно нові вимоги до рівня професійної підготовки службовців. Відхід від централізованої системи управління й демократизація суспільства викликають необхідність вивчення державними службовцями не тільки практичного досвіду реформування економіки та державного управління в інших країнах, а й цілої низки економічних наук, до яких можна віднести економічну теорію, макро- і мікроекономіку, менеджмент, маркетинг тощо. У своїй діяльності державні службовці повинні вміти аналізувати й освоювати великі обсяги різноманітної інформації, яка, до того ж, швидко старіє і змінюється (оновлюється), отже, їх кар'єрне зростання пов'язано з безперервним професійним розвитком. Не є винятком і працівники органів внутрішніх справ, оскільки служба в органах внутрішніх справ – різновид державної служби, що здійснюється у спеціалізованому органі виконавчої влади спеціально уповноваженими суб'єктами з метою реалізації функцій держави в практичній юридичній діяльності. Вона має всі риси і принципи державної служби як різновиду професійної служби.

Подальша демократизація суспільства, безперечно, приверне увагу з боку громадськості до ефективності роботи як держапарату в цілому, так і окремих його співробітників. Оцінка ж ефективності буде здійснюватися з точки зору того, як захищаються інтереси окремих соціальних груп населення й кожної людини безпосередньо. Кар'єрне зростання державних службовців, таким чином, залежатиме від ефективності їх діяльності, а ефективність діяль-

ності, у свою чергу, – від суб'єктів діяльності, тобто від працівників органів внутрішніх справ, їх уміння, бажання та можливості здійснювати службову діяльність на високому рівні та відповідно до закону. Саме тому на сьогодні питання вимог, які висуваються до працівників органів внутрішніх справ, є актуальним, що й зумовило написання цієї статті, метою якої є уточнення їх сутності, структури та походження.

Правова наука має у своєму розпорядженні значний масив теоретичних і практичних розробок з питань становлення та функціонування державних органів та їх апарату, поняття і змісту державної служби. Можна згадати таких видатних учених, як В. Б. Авер'янов, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, О. М. Бандурка, В. О. Заросило, Л. В. Коваль, А. Т. Комзюк, В. І. Олефір, Л. Л. Попов, проте низка питань, що стосуються проходження служби безпосередньо працівниками органів внутрішніх справ, залишається не опрацьованою.

Характерною рисою соціально-професійної групи працівників органів внутрішніх справ є надзвичайно тривалий процес професіоналізації та професійного зростання. Наприклад, щоб пройти шлях від інспектора патрульної служби міліції до начальника райвідділу працівникові органу внутрішніх справ потрібно в середньому 10–15 років. Це висуває особливі вимоги до базової професійної підготовки кадрового резерву працівників органів внутрішніх справ (акцент на формування високого загальнонаукового потенціалу, розвиток особистих здібностей, вміння самостійно працювати з інформацією, знаходити контакт із людьми з різних соціальних верств населення, постійно поповнювати та оновлювати свої знання), до ціннісних орієнтацій і до механізму мотивації.

Як свідчать тлумачні словники [1, с. 306, 310], слова «вимагати», «вимога» є неоднозначними. Вони позначають досить широкий спектр явищ. У юридичній науці та законодавстві термін «вимога» визнається близьким до поняття суб'єктивного права та кореспондуючого йому обов'язку. Іноді поняття суб'єктивного права і права вимоги ототожнюються. «...В зобов'язальних правовідносинах, – пише Н. С. Кузнецова, – суб'єктивне право дістало назву права вимоги...» [2, с. 9]. З таким підходом треба в цілому погодитись: якщо особі надається певне суб'єктивне право, то вона, зокрема, може ставити певні вимоги до особи, обов'язок якої кореспондує згаданому суб'єктивному праву.

Отже, до працівників органів внутрішніх справ, на сьогодні, у суспільства сформовано низку вимог. У науці прийнято виокремлювати три групи взаємопов'язаних якостей, що характеризують працівника: а) ділова кваліфікація; б) особистісні якості; в) моральні якості працівника [3, с. 21].

У цілому вимоги до працівників міліції передбачено ст. 17 Закону України «Про міліцію» [4], де йдеться про здатність громадян, які приймаються на службу до міліції, виконувати покладені на міліцію завдання за своїми особистими, діловими і моральними якостями, освітнім рівнем, фізичною підготовкою і станом здоров'я.

Професійні вимоги до працівників посідають центральне місце в системі вимог до працівників. Тому в науковій літературі звертається увага на те, що принцип застосування праці робітників і службовців за їх спеціальністю та кваліфікацією лежить в основі норм, що визначають порядок і межі використання праці працівника [5, с. 160]. При встановленні професійних вимог до працівників ураховуються перш за все передбачені законодавством про освіту структура освіти, освітні й освітньо-кваліфікаційні рівні, наукові ступені та вчені звання. До працівників можуть висуватися вимоги наявності загальної середньої освіти, професійно-технічної, вищої, післядипломної освіти. У межах загальної середньої освіти як освітні рівні виокремлюються початкова загальна освіта, що здобувається в загальноосвітніх навчальних закладах I ступеня, базова загальна середня освіта, що здобувається в загальноосвітніх навчальних закладах II ступеня, і повна загальна середня освіта, що здобувається в загальноосвітніх навчальних закладах III ступеня (ч. 1 ст. 30 Закону України «Про

освіту» [6]; ч. 1 ст. 12 Закону «Про загальну середню освіту» [7]). Вища освіта також поділяється на освітні рівні. Як освітні рівні виокремлюються неповна вища освіта, базова вища освіта, повна вища освіта (ч. 1 ст. 6 Закону «Про вищу освіту» [8]). Передбачення у кваліфікаційних характеристиках вимоги до працівників мати вищу освіту відповідного рівня за певним напрямком конкретизується вказівкою на освітньо-кваліфікаційний рівень (молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра). Навчання в аспірантурі і докторантурі не обов'язково закінчується здобуттям наукового ступеня кандидата чи доктора наук. Але вже самому проходженню (закінченню) навчання в аспірантурі чи докторантурі інколи надається юридичне значення. Так, відповідно до ч. 3 ст. 48 Закону України «Про вищу освіту» на посади науково-педагогічних працівників, в тому числі й вищих навчальних закладів системи МВС України, обираються за конкурсом, як правило, особи, які мають наукові ступені або вчені звання, а також випускники магістратури, аспірантури, докторантури.

Інший аспект вимог, які висувуються до працівників органів внутрішніх справ, стосується поведінки – оволодіння деонтологічними вимогами – основами культури: правової (професійна майстерність), психологічної (навички і прийоми психологічних знань), політичної (політична поінформованість), етичної (моральна стійкість) і естетичної (уміння естетично оформляти документи, правильно носити форму тощо).

Головна мета професійної діяльності органів внутрішніх справ – служіння закону, який не є самоціллю, оскільки існує в ім'я суспільного блага, але тільки за умови, що усвідомлюється суспільством як втілення справедливості, вияв вищого морального начала і забезпечує нормальне життя громадян. Тому неприпустимо, щоб працівник правоохоронних органів виконував свої обов'язки бездумно, не бачачи за буквою закону живих людей. Таке легковажне виконання службових обов'язків часто викликає незадоволення з боку населення діяльністю міліції у цілому, що, у свою чергу, негативно відбивається на іміджі правоохоронних органів. Необхідно нагадати, що незалежно від особистих політичних поглядів і переконань кожен військовослужбовець має бути прибічником політики, яку влада впроваджує через закон. Він служить закону і захищає його. У відносинах правоохоронців із громадянами неухильно має дотримуватися

принцип гуманізму, що виявляється, зокрема, у: ввічливості і доброзичливості; готовності надати допомогу, послугу, прагнення не турбувати людину без причин; чуйності, делікатності, коректності та толерантності, повазі, такті тощо. Ці норми мають дотримуватися як у відносинах із громадянами, так і безпосередньо із самими працівниками міліції, що знайшло відображення у Кодексі честі працівника органів внутрішніх справ України [9] та Етичному кодексі працівника органів внутрішніх справ України [10].

Також серед низки вимог, які висувуються до працівників органів внутрішніх справ і відповідність яким є передумовою їх кар'єрного зростання можна виокремити наступні:

1. Організація та здійснення служби на основі єдиначальності, що забезпечує чіткість і злагодженість дій усього штатного складу працівників органів внутрішніх справ.

2. Дотримання службової дисципліни – суворе виконання наказу, порядку і правил при виконанні покладених обов'язків і здійсненні прав (повноважень), несення служби відповідності до вимог Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України [11].

3. Присвоєння начальницькому і рядовому складу спеціальних звань (рядовий, молодший, середній, старший і вищий начальницький склади) із чітко визначеним обсягом повноважень, переліком особистих прав і пільг, спеціальним порядком проходження служби, установленою формою одягу і знаками розрізнення.

4. Обов'язок працівників органів внутрішніх справ виконувати вимоги Присяги [12], внутрішнього розпорядку, Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ [13].

5. Встановлення вікових меж прийняття на службу для громадян України – не молодше 18 років і не старше 45 років – для чоловіків, 40 років – для жінок, що передбачено Положенням про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ.

6. Проходження службової атестації особами рядового і начальницького складу, порядок якого визначається Міністром внутрішніх справ України. Про атестацію осіб рядового й начальницького складу органів внутрішніх справ йдеться в п.п. 47, 48 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України. На виконання згаданих пунктів наказом Міністерства внутрішніх справ України за-

тверджено Інструкцію про порядок проведення атестування особового складу органів внутрішніх справ [14]. Інструкцією передбачено, що атестування осіб середнього, старшого і вищого начальницького складу проводиться на кожній із займаних посад через 4 роки, а під час призначення на вищу посаду, переміщенні на нижчу посаду і звільненні з органів – незалежно від цього строку. Підрозділи роботи з персоналом, а там, де вони не передбачені штатним розкладом, – працівники, які за функціональними обов'язками відповідають за роботу з персоналом, щороку до 15 січня складають плани атестування особового складу органів внутрішніх справ. Для проведення атестування створюються комісії в МВС України, головних управліннях МВС України в АР Крим, м. Київ та Київській області, управліннях МВС України в областях, м. Севастополь і на транспорті, головному управлінні внутрішніх військ МВС України та вищих навчальних закладах і науково-дослідних установах МВС України. Обов'язок складання атестаційних листів покладено на безпосередніх начальників службовців органів внутрішніх справ.

7. Дотримання принципу позапартійності служби і неучасті у страйках. Відповідно до ст. 18 Закону України від 20 грудня 1990 р. «Про міліцію» працівникам міліції заборонено бути членами політичних партій, рухів та інших громадських організацій, які мають політичну мету, а також організувати страйки і брати в них участь. Будучи політично нейтральними, працівники органів внутрішніх справ мають право на об'єднання в профспілки, можуть висловлювати керівникам рекомендаційні пропозиції щодо поліпшення організації служби, з кадрових питань тощо. Працівник органів внутрішніх справ може обиратися народним депутатом за мажоритарною системою.

8. Проходження служби відповідно до регламентуючого нормативного акта – Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України.

9. Заборона особам рядового і начальницького складу займатися підприємницькою діяльністю, що передбачено п. 15 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України.

Отже, як підсумок, можна зазначити, що під час визначення вимог, які впливають на перебіг службової кар'єри в органах внутрішніх справ, не слід обмежуватись лише рівнем освіти та професійної підготовленості службовця органів внутрішніх справ. Обставиною, яка

суттєво впливає на означений процес, є здатність особи використовувати свої знання на практиці, спроможність демонструвати свої здібності, навички з метою отримання позитивного результату від власної діяльності.

Список використаної літератури

1. Новий тлумачний словник української мови. Т. 1. – К. : Аконт, 2001. – 912 с.
2. Зобов'язальне право : теорія і практика / за ред. Дзери О. В. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 312 с.
3. Лазор Л. И. Правовые проблемы конкурсного подбора, аттестации кадров и рабочих мест на современном этапе : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудовое право ; право социального обеспечения» / Л. И. Лазор. – М., 1991. – 32 с.
4. Про міліцію : закон України від 20 грудня 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
5. Пашков А. С. Правовые формы обеспечения производства кадрами в СССР / Пашков А. С. – М. : Госюриздат, 1961. – 184 с.
6. Про освіту : закон України від 23 берез. 1996 р. № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>.
7. Про загальну середню освіту : закон України від 13 трав. 1999 р. № 651-ХІV // Офіційний вісник України. – 1999. – № 23. – Ст. 1033.
8. Про вищу освіту : закон України від 17 січ. 2002 р. № 2984-ІІІ // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 327.
9. Кодекс честі працівника органів внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 4 січ. 1996 р. № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bc-mvs.gov.ua/index.php?id=34>.
10. Етичний кодекс працівника органів внутрішніх справ України : схвал. Колегією МВС України 5 жовт. 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.kadry-gumvd.kharkov.ua/engine/doc.php?ID=5>.
11. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : закон України від 22 лют. 2006 р. № 3460-4 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 245.
12. Про затвердження нового тексту Присяги працівника органів внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28 груд. 1991 р. № 382 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/tpart16/isx16684.htm>.
13. Положення про проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 29 лип. 1991 р. № 114 // Збірник нормативних актів України з питань правопорядку / уклад.: Слободянюк В. Г., Лисюченко В. П. – К., 1993. – 507 с.
14. Інструкція про порядок проведення атестування особового складу органів внутрішніх справ : затв. наказом МВС України від 22 берез. 2005 р. № 181 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 21. – Ст. 1159.

Надійшла до редколегії 10.03.2011

СТАРОДУБЦЕВ А. А. ТРЕБОВАНИЯ К СОТРУДНИКАМ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ, СООТВЕТСТВИЕ КОТОРЫМ ЯВЛЯЕТСЯ ПРЕДПОСЫЛКОЙ ИХ КАРЬЕРНОГО РОСТА

Определена сущность, содержание и структура требований к сотрудникам органов внутренних дел, соответствие которым является предпосылкой их карьерного роста.

STARODUBTSEV A. REQUIREMENTS TO THE EMPLOYEES OF INTERNAL AFFAIRS AGENCIES, ACCORDANCE TO WHICH IS THE PRE-CONDITION THEIR QUARRY GROWTH

The essence, maintenance and structure of requirements to the employees of internal affairs agencies, accordance to which is the pre-condition their quarry growth is determined.